

תוכנית לימוד לסמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

“מורנו” להחזיר עטרה ליושנה

סמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

Dedicated in honor of

Jacqueline and Chaim Maltz

by their loving children Michael and Rivka Reena Maltz

מכון גבוה
ללימודי היהדות
ירושלים

12996

The Fundamental Prohibition of Telling a Non-Jew to Perform *Melacha*

The Laws of *Ma'aseh shabbat*

Shiur no. 1

These pages mark the beginning of a series exploring *Ma'aseh shabbat* (literally, “an act of Shabbat”) – laws concerning situations where a *melacha* (d’Oraita or d’Rabanan) takes place on Shabbat. May one cause a *melacha* to be performed on Shabbat (by a person or an object)? May one benefit from a *melacha* that takes place on Shabbat?

We will begin by discussing *Ma'aseh shabbat* performed by a non-Jew. Non-Jews are not obligated to observe Shabbat. On the contrary – in Sanhedrin (58b), Resh Lakish states that a non-Jew who keeps Shabbat must be put to death! Nonetheless, as we will explore in *shiurim* 1-5, there are certain prohibitions that regard asking a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat, and further prohibitions in regard to benefiting from *melacha* that has been performed by a non-Jew.

In this *shiur*, we will define the reasons and parameters of the prohibition of asking a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat.

1. The Rationale behind the Prohibition of Asking a Non-Jew

In the *Rishonim* we find three different reasons why it is forbidden to ask a non-Jew to perform *melacha*:

1. “ודבר דבר”:

The following *Mishnah* discusses whether one is allowed to perform inconvenient tasks on Shabbat rather than postponing them until after Shabbat (God willing, we will explore this topic in *shiur* 33). It contains a surprising statement:

משנה מסכת שבת פרק כג משנה ג

לא ישכור אדם פועלים בשבת, ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים

If it is forbidden to hire workers, it is certainly forbidden to ask someone else to hire workers on his behalf! The *Gemara* confirms this:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנ עמוד א

גמרא. פשיטא, מאי שנא הוא ומאי שנא חבירו? - אמר רב פפא: חבר נכרי. מתקיף לה רב אשי: אמירה לנכרי שבות! - אלא אמר רב אשי: אפילו תימא חבירו ישראל, הא קא משמע לן: לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים, אבל אומר אדם לחבירו: הנראה שתעמוד עמי לערב? ומתניתין מני - כרבי יהושע בן קרחה. דתניא: לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב? רבי יהושע בן קרחה אומר: אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהושע בן קרחה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה - דכתיב ממצוא חפץ ודבר דבר; דיבור - אסור, הרהור - מותר.

רש"י מסכת שבת דף קנ עמוד א

גמרא. מאי שנא כו' - ופשיטא, דכיון דאמר לא ישכור - הוא הדין לא יאמר לחבירו, דהא ישראל הוא כמותו ולא מצי לאוגרינהו. אמירה לנכרי שבות - וכבר סתמה רבי למתניתין: נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה. הא קא משמע לן - משנה יתירה בהדיא הוא דלא לימא ליה, אבל סתמא - שרי ליה למימר. הנראה - עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, ושניהם יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו, וכיון דלא מפרש בהדיא - שרי, כדמפרש טעמא לקמן: דבור - אסור, הרהור - מותר.

חברותא שבת דף קנ עמוד א

שינו במתניתין: וכן לא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים. והוינן בה: מאחר דתנן "לא ישכור אדם פועלים", פשיטא דאף לא יאמר לחבירו. דמאי שנא הוא ומאי שנא חבירו? הא כיון דאף חבירו אסור בכך, כששולחו הוא עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול". אמר רב פפא: מתניתין אתא לאשמועינן, דאסור לומר אף לחבר נכרי שישכור לו פועלים. מתקיף לה רב אשי: הא נמי פשיטא. שהרי אמירה לנכרי אסורה משום שבות. וכבר סתמה רבי לעיל במתניתין, "נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו כבה". שאף זה אסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר". אלא אמר רב אשי: אפילו תימא דמתניתין איירי בחבירו ישראל, הא דיוקא קא משמע לן. לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים. אבל אומר אדם לחבירו: האם נראה שתעמוד עמי לערב? ואף ששניהם יודעים שמתכוין לשוכרו לפעולתו למוצאי שבת, מותר. מאחר ואינו מפרש להדיא דלשם כך הוא מזמינו. ומתניתין מני, כרבי יהושע בן קרחה היא. דתניא: רבי יהושע בן קרחה אומר: אומר אדם לחבירו: הנראה שתעמוד עמי לערב? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהושע בן קרחה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה? - משום דכתיב "ממצוא חפצך ודבר דבר". משמע, דוקא דבור של חול אסור בשבת. אבל הרהור מותר. וכיון דאינו מפרש בפיו שהוא מבקש לשוכרו, מותר.

The *Gemara* concludes that the *Mishnah's* intention is to forbid the very act of speech (we will also explore this at length in *shiur* 33).

❖ מדוע דברי רב פפא נדחו?

At the beginning of the discussion, R. Pappa suggests that the *Mishnah* means that it is forbidden to tell a non-Jew to hire workers. R. Ashi rejects this, because telling a non-Jew is already forbidden because of שבות, so this would not be providing any new information. If so, then what is the prohibition? Let us look at Rashi again:

רש"י מסכת שבת דף קנ עמוד א

אמירה לנכרי שבות - וכבר סתמה רבי למתניתין: נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה

Rashi refers to a different *Mishnah*:

משנה מסכת שבת פרק טז משנה ו

נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו: "כבה", ו"אל תכבה", מפני שאין שביתתו עליהן. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן

This *Mishnah* discusses the case of a house burning down on Shabbat. The *Mishnah* prohibits telling a non-Jew to extinguish the fire, but adds that one is not obligated to tell the non-Jew *not* to extinguish the fire (although one must prevent a Jew, even a minor, from extinguishing the flames on Shabbat – as long as there is no danger of *pikuah nefesh*, of course. Nowadays, houses are built so close together that a fire that breaks out in one house must be extinguished immediately to prevent danger to other houses and their inhabitants). In this context, Rashi explains the prohibition of telling a non-Jew to extinguish the fire:

רש"י מסכת שבת דף קכא עמוד א

משנה. אין אומרים לו כבה - רבנן גזור על אמירה לנכרי משום שבות.

According to Rashi, it emerges that the new information provided by the *Mishnah* is that it is forbidden to make such a request of a non-Jew, irrespective of whether the prohibition is actually executed. (Note that according to Rashi, R. Pappa and R. Ashi agree that the *Mishnah's* statement "a person may not ask another to hire workers for him" refers to making the actual request. R. Pappa understands that this again refers to the prohibition of asking a non-Jew, while R. Ashi counters that the *Mishnah* already prohibited that, and the new information provided here is that one may not ask a Jew either. In contrast, other Rishonim explain that R. Pappa and R. Ashi are referring to different prohibitions – that R. Pappa explains that the *Mishnah* prohibits hiring, even by a *shaliach*, while R.

Ashi counters that hiring is prohibited in a different *Mishnah* (in Mo'ed Katan), while this *Mishnah* prohibits the actual request. See the harchavot for examples of the latter opinion in Tosafot Rid).

❖ הרחבות – שיטת תוספות הרי"ד בסוגיה

Rashi explains this more clearly in a different context:

רש"י מסכת עבודה זרה דף טו עמוד א

על השבת לא נצטוו בני נח. ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים "עשה לי כך" זהו משום ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיהו נח) דבור אסור

Rashi extrapolates that it is prohibited to tell a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat from the phrase "ודבר דבר" in Isaiah; that telling a non-Jew to perform *melacha* is included among acts of speech that are forbidden on Shabbat.

2. The Prohibition of Using a Non-Jew as the *Shaliach* of a Forbidden Act on Shabbat

Is this the only prohibition? The next *Gemara* implies that there is a further prohibition:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף צ עמוד א

איבעיא להו: מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה, מי אמרינן: כי אמרינן אמירה לנכרי שבות - הני מילי לענין שבת, דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור לאו - לא. או דלמא לא שנא?

חברותא בבא מציעא דף צ עמוד א

איבעיא להו: מהו שיאמר אדם לנכרי "חסום פרתי, ודוש בה את תבואתך"? ואיסור לא תחסום בודאי שאין בזה, וכמו ששינו בברייתא, נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר. אבל יתכן ויהיה בזה איסור אמירה לנכרי, שאסרו חכמים לישראל במעשה האסור לו לעשותו, לומר לגוי לעשותו. וצדדי הספק הם: מי אמרינן, כי אמרינן, מתי אנו אומרים כי אמירה לנכרי לעשות מעשה איסור, הוא איסור "שבות", איסור מדרבנן, הני מילי [זהו דוקא] לענין שבת, דאיסור חמור הוא, והעובר עליו ענוש סקילה. אבל חסימה, דאיסור לאו הוא, ועונשו רק מלקות, לא החמירו לאסור על הישראל לומר לגוי לעשות האיסור. או דלמא, לא שנא. ואף באיסור לאו בלבד אסרו חכמים לומר לגוי לעשות איסור

Deuteronomy 25:4 states: "You shall not muzzle an ox while it is threshing." The *Gemara* debates whether just as one may not tell a non-Jew to perform a *melacha* on Shabbat, one is also forbidden to tell a non-Jew to thresh with a muzzled ox.

Considering that "ודבר דבר" only applies to Shabbat but not to other prohibitions, what is the basis for comparison between the prohibitions?

(The *Gemara* itself does draw a distinction between the two prohibitions and explains that violating Shabbat is more severe than muzzling an ox, although it overlooks the more fundamental explanation that acts of speech are only inherently forbidden on Shabbat. The question remains as to what the two prohibitions have in common).

In another *sugiya*, Rashi indeed mentions a further prohibition:

משנה מסכת שבת פרק כד משנה א

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר את החבלים והשקין נופלין מאיליהם

What should a traveler do if he is on the road when Shabbat begins and he has nowhere to put his money and valuables? The *Mishnah* says that he may give them to a non-Jew. The *Gemara* discusses why this should be allowed:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנג עמוד א

גמרא. מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי? - קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אי לא שרית ליה - אתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים.

חברותא שבת דף קנג עמוד א

שינו במתניתין: נותן כיסו לנכרי. והוינן בה: מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי? והלא הנכרי שלוחו לישאנו בשבת, ואסור משום שבות. ומשינן: קים להו לרבנן, דאין אדם מעמיד [מונע] עצמו על הצלת ממונו. ואי לא שרית ליה ליתנו לנכרי, אתי לאיתויי את הכיס ד' אמות ברשות הרבים בעצמו.

This *Gemara* states that this is a special leniency for travelers. What is the leniency here? It has nothing to do with an act of speech (it is not a leniency about "ודבר דבר"). And even if the request is made before Shabbat, it is still considered a special leniency. What prohibition does this leniency allow?

רש"י מסכת שבת דף קנג עמוד א

מאי טעמא שרי ליה למיתב לנכרי - והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת

Rashi explains that a Jew may not usually give a non-Jew his purse to carry because this makes the non-Jew into the Jew's *shaliach*.

Is it Forbidden to Appoint a Non-Jew to Perform a Forbidden Act?

The *halakhic* concept of שליחות, "agency," requires careful analysis. In general, *shlichut* works thus: a person appoints the *shaliach* as his agent, so that when the *shaliach* performs the desired action, it is as if the action has been performed by the sender himself and not by the *shaliach*. When we discuss whether a certain person is considered another's *shaliach*, we are effectively asking whether *halakha* identifies the sender as the person who executed this action (and not whether it is technically possible for someone to ask another to perform a certain act).

Does *halakha* recognize a non-Jew as a Jew's *shaliach* when performing a forbidden action? Two issues need to be resolved in this context. Firstly:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מא עמוד ב

אמר רבי ינאי: גם אתם - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית.

The *Gemara* teaches that only Jews can be considered *shlichim* for Jews. If so, then why is the non-Jew considered a *shaliach* in our *sugya*?

Secondly, as the *Gemara* famously states:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מב עמוד ב

אין שליח לדבר עבירה

If there is no such thing as a *shaliach* for something that is prohibited, then why is the non-Jew considered the Jew's *shaliach* for a forbidden act?

These issues lead Rashi to conclude that in these cases, the non-Jew is only considered the Jew's *shaliach* on a *d'Rabanan* level.

רש"י מסכת בבא מציעא דף עא עמוד ב ד"ה "בשלמא"

שנכרי זה חשוב שלוחו של ישראל - חומרא דרבנן הוא למיסר

רש"י מסכת בבא מציעא דף עא עמוד ב ד"ה "אדעתא"

והוי נכרי שלוחו, ונחמיר מדרבנן למיסר, כדמחמרינן בסיפא

R. Meir HaKohen (author of *Hagahot Maimoniot*) writes similarly:

הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק ו אות ב

אסור ליתן לנכרי מעות בערב שבת שיקנה לו למחר ביום השוק כי יש שליחות לנכרי לחומרא

R. Shneur Zalman of Liadi (in his commentary on the *Shulchan Arukh* and the Rema) also writes:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן רמג סעיף א

שכשהנכרי עושה בשבת הוא עושה בשליחות ישראל ואף על פי שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו מן התורה אלא בישראל הנעשה שליח לישראל, שנאמר בתרומה - "כן תרימו גם אתם תרומת ה'", ודרשו חכמים - גם, לרבות שלוחכם מכאן ששלוחו של אדם כמותו ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אבל הנכרי אינו בתורת שליחות מן התורה מכל מקום מדברי סופרים יש שליחות לנכרי לחומרא

ויש רמז לאיסור זה בשבת ויו"ט מן התורה, שנאמר ביום טוב "כל מלאכה לא יעשה בהם" משמע אפילו על ידי אחרים שאין מצווים על השביתה ביום טוב, וקל וחומר לשבת. ומכל מקום אין זו אלא אסמכתא בעלמא

And R. Akiva Eiger writes similarly:

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן שז (על מגן אברהם ס"ק כ"ג)

ולענין ד"ל דאמירה לעכו"ם דאסרו חז"ל דמי לשליחות. דאף דאין שליחות לנכרי. ומ"מ כיון דבישראל כה"ג יש בו שליחות אסרו חז"ל.

Let's go back to what Rashi defines as the two prohibitions regarding telling a non-Jew:

1. The actual act of speech to a non-Jew ("ודבר דבר")
2. The non-Jew's acting as the Jew's *shaliach*

Many *poskim* and *Acharonim* refer to this duality. One such example is the Kehillot Yaakov's analysis:

קהלות יעקב שבת נה

וכן נשאלתי מחכם אחד בקצרה דב"מ דף צ הא מוכח דאיסור אמירה לנכרי שייך בכל איסורין ואי סלקא דעתך שישודו מדין ממצא חפצין ודבר ודבר מה זה שייך לשאר איסורין? והנראה דצ"ל לכאורה לדעת רש"י ז"ל דבאמת איכא תרי טעמי לאסור אמירה לנכרי הא' מדין אמירה לנכרי שבות והב' מדין ממצא חפצין ודבר דבר ותרוי"י צריכי. דאי משום ממצא חפצין לא היה אסור אלא בשבת ... אבל לומר לנכרי מערב שבת שיעשה בשבת אין כאן כלל מצד ממצא חפצין ... אבל אסור מדין אמירה לנכרי שבות משום דה"ל מדרבנן כשלוחו.

The Kehillot Yaakov was asked how to explain the *Gemara* in Bava Metzia about muzzling a threshing ox considering that "ודבר דבר" is not relevant; he explains that the two can be compared because both raise the issue of *shlichut* through a non-Jew.

This also illuminates Rashi's preferred interpretation of the *Gemara* in Shabbat: there is no problem with "ודבר דבר" if the Jew asks the non-Jew to carry his purse for him before Shabbat. But there would still be an issue of *shlichut* (hence the leniency).

3. The Rambam's Explanation: To Prevent People from Treating Shabbat Lightly

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה א

אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצווה על השבת ואף על פי שאמר לו מקודם השבת ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניה ויבאו לעשות בעצמן

The Rambam proposes a different idea for this prohibition. One may not ask a non-Jew to transgress the Shabbat because this may lead to lack of reverence for the Shabbat. People who grow used to others performing *melacha* for them on Shabbat will eventually come to transgress Shabbat themselves (a point to consider: could it be that the Rambam understood the entire concept of "ודבר דבר" in this context? Consider this again after we discuss the first *nafka mina* below).

The Chatam Sofer clarifies that the Rambam does not accept the idea that a non-Jew can be a *shaliach* for a Jew. The Chatam Sofer considers the Rambam's *shita* that there is *shlichut* for a non-Jew for the prohibition of lending with interest. He discusses whether this prohibition is *d'Oraita* or *d'Rabanan*. If it is forbidden *d'Oraita* to use a *shaliach* for something prohibited, this contradicts what we learned in the *Gemara* – that telling a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat is forbidden *d'Rabbanan*! This also raises the question, of course: why does the Rambam explain that the prohibition of telling a non-Jew is due to potential lack of reverence for Shabbat, when it is prohibited to use a non-Jew as a *shaliach*? The Chatam Sofer explains that in the case of Shabbat prohibitions, this kind of *shlichut* cannot be valid:

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן פד

לענין מנוחת שבת לא שייך שיהיה שלוחו כמותו דהתורה הקפידה על מנוחת גופו של ישראל ולא אגוף המלאכה ... והנה, אי נימא לרמב"ם יש שליחות להחמיר מן התורה, בוודאי קשיא כנ"ל, דהרי שליחות דאורייתא חמיר מאמירה! מיהו לזה יש לומר דרמב"ם סבירא ליה כסברא ראשונה, דבשבת לא שייך שליחות במנוחת הגוף

Essentially, he holds that Shabbat cannot be violated by a *shaliach*. The Torah's commandment focuses on the person's state of rest, on refraining from doing *melacha*. It is paradoxical to assert that someone can violate Shabbat through *shlichut*.

2. The Nafka Mina between Different Reasons

The various reasons behind the prohibition of telling a non-Jew to perform *melacha* have different practical implications.

1. Telling a non-Jew before Shabbat to perform melacha on Shabbat

The aforementioned Rambam discusses this point:

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה א

אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצווה על השבת ואף על פי שאמר לו מקודם השבת ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת

According to the Rambam, one cannot tell a non-Jew to perform *melacha* because this may lead to lack of reverence for Shabbat. The same logic applies even if the instructions were given before Shabbat.

Should giving instructions before Shabbat be prohibited for any other reasons as well?

"ודבר דבר" refers solely to speech on Shabbat itself, so this reason does not apply if the speech takes place before Shabbat.

Is it also prohibited to give a non-Jew instructions before Shabbat due to reasons of the non-Jew being the Jew's *shaliach*?

The Rishonim are divided about this:

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ז סימן ו

מכאן פסק רב סעדיה גאון ז"ל דאסור לאדם שיאמר לנכרי ערב שבת הילך מעות וקנה בשבת כך וכך. דהא קחזינן הכא דאע"ג דאינו דש מיד כי אם אחר החסימה היה אסור אם היה איסור סקילה. ונ"ל דאין ראייה מכאן, דהכא אמירה היה בשעת איסור המעשה, הלכך, אף על גב דהמעשה הוא אחר האמירה, אסור

The *sugya* in Bava Metzia discusses whether one may instruct a non-Jew to muzzle a threshing ox. At the time of instruction, the ox is not yet muzzled. Given this, the *Gemara* understands that if it is prohibited to instruct the non-Jew to muzzle the ox while it is not yet muzzled, it is similarly prohibited to ask a non-Jew before Shabbat to perform *melacha* on Shabbat, even though it is not possible to transgress Shabbat (just like it is not possible to transgress the prohibition of "you must not muzzle a threshing ox" while it is not muzzled).

The Rosh argues that this conclusion is not necessarily correct. It is always forbidden to muzzle an ox while it is threshing. Though the ox may not be muzzled at the moment, it can be muzzled at any time. In contrast, it is not possible to transgress Shabbat during the week when it is not Shabbat!

❖ הרחבות – המקורות לאיסור אמירה לפני שבת

The Shulchan Arukh rules thus:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף ב

אסור לשכור פועלים ולא לומר לא"י לשכור לו פועלים בשבת, אף על פי שאין הישראל צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לא"י לעשותו; ואפילו לומר לו קודם השבת לעשותו בשבת, אסור

The Shulchan Arukh rules that it is forbidden to tell a non-Jew *before* Shabbat to perform *melacha on* Shabbat.

A note about the aforementioned הרחבות: in the first הרחבה we referred to a *makhloket* about whether R. Pappa's opinion is rejected. The Shulchan Arukh begins the section by ruling the *Mishnah* according to R. Pappa. This implies that R. Pappa's opinion is not rejected, and that R. Ashi was proposing an alternate explanation.

2. An Opposite Implication: On Shabbat, is it permitted to tell a non-Jew to perform melacha after Shabbat?

The Kehillot Yaakov continues:

והנה כשהוא איפכא שהישראל אומר לנכרי בשבת שיעשה בחול, התם אדרבה מדין אמירה לנכרי שעניינו שהוא כשלוחו ליכא כלל דהא בחול קעביד ליה בזמן שהישראל עצמו מותר במלאכה, אלא שאסור לומר בשבת משום ודבר ודבר

The Kehillot Yaakov discusses the opposite situation. Though the non-Jew is obviously allowed to work on Monday, for example, it is forbidden to discuss this on Shabbat because of "ודבר דבר".

Note that Rashi hints to this. Rashi explains the *Mishnah's* prohibition to tell a non-Jew to hire workers for him as a violation of "ודבר דבר" because it is the act of speech itself that is forbidden on Shabbat, even if he is hiring them for all week long and not only on Shabbat.

The *poskim* indeed rule thus:

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל סב סעיף א

כל דבר שאסור לעשות או לדבר, אסור גם כן לומר לנכרי. לפיכך אסור לומר לנכרי לשכור לו פועלים שיעשו מלאכה אחר שבת. ונראה לי דאפילו לומר לו בשבת שישכור פועלים לאחר שבת, אסור

The *Mishnah Berura* (307:109) concurs with this opinion.

3. Giving a non-Jew instructions when it is Shabbat where the non-Jew is:

שו"ת במראה הבזק חלק ה סימן מג

האם מותר לבעלים של חברה לשוחח מן הארץ עם עובד שאינו יהודי בטלפון כאשר בזמן השיחה כאן בארץ יום חול ובחול"ל שבת?

תשובה: מותר, מפני ששלושת הטעמים שנאמרו באיסור אמירה לעכו"ם לא שייכים בנדון דידן:

(א) משום "ממצא חפצך ודבר דבר" – אין בנדון דידן בעיה, שהרי אצל הישראל יום חול.

(ב) גם "משום שנראה כשלוחו" אין בעיה, מכיון שאצל הישראל חול ואפילו לו עצמו מותר¹.

(ג) גם באשר לטעם "שלא תהא שבת קלה בעיניהם"² ניתן לומר שאין הדיבור גורם לזלזול בשבת קודש, שכן היהודי יודע שהטעם שהדיבור מותר הוא דווקא משום שהוא נמצא בארץ, והגם שאצל הנכרי השבת נכנסה, הרי אין הוא מצווה על השבת.

3. Hinting

ספר מצוות קטן מצוה רפב

ואסור לומר לגוי בחול "לכשיגיע שבת תעשה דבר פלוני", אבל מותר לומר לו "מדוע לא עשית כך בשבת שעברה?"

¹ כן פסקו בשו"ת "חלקת יעקב" (חלק אורח חיים סימן פז אות ב), שו"ת "בצל החכמה" (ח"ג סי' קכה) ושו"ת "באר משה" שטרן (ח"ו קונטרס אלקטריק סי' מט). ועיין בס' "מלכים אמניך" (הגר"י זילברשטיין פרק ג הערה טו) שכתב "ולולי דבריהם היה מקום להחמיר בזה כיוון שיש "שם" של חילול שבת על מלאכת גוי כמבואר בס' "רח"צ" אין מברכים על נר שלא שבת ממלאכת עבירה... כגון אם הדליקו אינו יהודי בשבת, כיוון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, לא שבת ממלאכת עבירה מקרי" ולאור זאת שיש "שם" חילול שבת על מעשה הנכרי, נמצא שהגוי מחלל שבת על פיו של הישראל והוא שלוחו" עכ"ל.

² רמב"ם (פ"ו מה' שבת ה"א).

Until this point, we have been discussing giving a non-Jew explicit instructions to perform *melacha*. We learned that not only is it forbidden to tell a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat itself; it is also forbidden to give instructions *before* Shabbat about Shabbat, and to give instructions *on* Shabbat about performing *melacha after* Shabbat.

Why is hinting less problematic than giving explicit instructions? Let us consider all three of the aforementioned reasons to forbid explicit instructions to a non-Jew:

1. "ודבר דבר" – If *melacha* is not explicitly mentioned, there is no issue of prohibited speech.
2. *Shlichut* – so long as the non-Jew is performing *melacha* as the Jew's *shaliach*, then it does not really matter how this *shlichut* transpired. If it is clear that the non-Jew is performing *melacha* on the Jew's behalf, it is considered *shlichut*. On the other hand, one can argue that *shlichut* is only created through explicit instruction. If the Jew merely voices the desirable outcome but does not explicitly tell the non-Jew to execute it, this may not generate a situation of *shlichut*.
3. There is room for discussion as to whether hinting will lead to lack of reverence for the Shabbat. On one hand, as long as *melacha* is being performed, there is concern that the Jew will eventually perform *melacha* as well. On the other hand, the awareness required when hinting rather than giving explicit instructions may serve to prevent Jews from eventually performing *melacha* themselves.

The Rema rules:

רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף כב
כל דבר שאסור לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת. אסור לרמוז לו לעשותו: אבל מותר לרמוז לו לעשות מלאכה אחר שבת

The Rema rules that it is permitted to hint to a non-Jew *on* Shabbat to perform *melacha after* Shabbat, presumably because this does not violate the principle of "ודבר דבר" (nor is there any issue of *shlichut* as the task will be performed after Shabbat). However, he forbids hinting about performing *melacha on* Shabbat itself, presumably because this creates a situation of *shlichut* even if the instruction was not explicit.

In contrast, the Bach's ruling is more lenient:

ב"ח טור אורח חיים סימן שז אות ב
ומה שכתב רבינו ומסתברא קצת לאיסור. לפע"ד נראה דהעיקר כספר המצות, שהרי בסמוך יתבאר דמותר לומר לחברו בשבת "הנראה שתעמוד עמי לערב", דאף על פי דשניהם יודעים שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו, כיון דלא מפרש בהדיא ה"ל הרהור ולא דבור, כל שכן לענין אמירה לגוי כיון דלא מפרש בהדיא לעשות כד וכך בשבת, אף על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשה כן בשבת הבאה, אין זה אמירה לגוי שבות דאסור. ואפילו בשבת גופיה אם לא מפרש בהדיא לעשות כד וכך אלא אומר לו דבר אחר, והגוי מבין שרצונו שיעשה כד וכך, אין בזה איסור אמירה לגוי שבות. וכן נוהגים לומר לגוי שיקנח חוטמו והגוי מבין שרצונו שיסיר הפחם שבראש הנר כדי שיהא מאיר, ומנהג ישראל תורה היא על פי גדול שהורה כן על פי ספר המצות ודלא כרבינו

The Bach rules like Rashi: that telling a non-Jew to perform *melacha* is forbidden due to "ודבר דבר" and due to *shlichut*. In this case, there is no issue of "ודבר דבר." He also rules that hinting does not create a situation of *shlichut* because the non-Jew chooses to help the Jew based on his or her understanding of the Jew's need without specific instruction, so he or she is not defined as the Jew's *shaliach*. Therefore, the Bach rules that hinting is not forbidden because neither of the reasons apply.

The Shulchan Arukh rules:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף ב
אבל מותר לומר לו אחר השבת: "למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה?", אף על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנה בשבת הבאה

The Shulchan Arukh permits hinting to a non-Jew *before* Shabbat about Shabbat. But why doesn't he permit hinting on Shabbat itself?

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן שז ס"ק ב

אף על פי שדיבור אסור מדברי קבלה או דבר תורה ודבר דבר, התורה התירה הרהור מותר, עיין שבת ק"י א', מה שאין כן אמירה לעכו"ם שבות מדרבנן חמיר בזה דאף הרהור אסור, שיבין שיעשה בשבת, וכמו שכתב הר"ב (הרמ"א) בסוף הסימן סעיף כ"ב.

The Pri Megadim suggests that the Shulchan Arukh is saying that while the prohibition of "ודבר דבר" does not usually apply unless there is explicit speech (he categorizes hinting as a form of "הרהורים"), it is still forbidden to hint to a non-Jew on Shabbat itself. We can propose two suggestions for this:

1. The *halachic* distinction between speech and hinting is based on the fact that speech is active while hinting is not. However, when one hints to a non-Jew to perform *melacha* and the non-Jew consequently performs *melacha*, hinting is just as active as speech.
2. This stringency is not based upon "ודבר דבר" or on *shlichut*, but upon the Rambam's reasoning that any *melacha* is liable to lead to lack of reverence for Shabbat, and that the Jew will eventually come to perform *melacha* himself. According to this understanding, the Shulchan Arukh is ruling not like Rashi but like the Rambam: the prohibition is not due to concern about *shlichut* but about concern that the Shabbat will be taken lightly. To prevent such lack of reverence, explicit instruction to perform *melacha* on Shabbat is forbidden even before Shabbat, and one may only hint when it is not Shabbat.

So far, the aforementioned *poskim* have ruled thus:

- The **Bach** permits hinting even *on* Shabbat (because he holds there is no issue of "ודבר דבר") to perform *melacha on Shabbat* itself (because he holds that hinting does not create a situation of *shlichut*).
- **Shulchan Arukh** permits hinting *before* Shabbat to perform *melacha on Shabbat*, but one may not hint on Shabbat to perform *melacha on Shabbat* (either because "ודבר דבר" is still a problem or out of concern that this will lead to lack of reverence for Shabbat).

The Rema forbids hinting *on* Shabbat to perform *melacha on Shabbat*, but permits hinting *on* Shabbat to perform *melacha after* Shabbat.

Does the Rema hold that one may hint *before* Shabbat to perform *melacha on Shabbat*? If the prohibition is due to *shlichut*, then he would presumably rule that it is forbidden to hint *before* Shabbat as well. On the other hand, why doesn't the Rema relate to the Shulchan Arukh in context, but only mentions the prohibition of hinting on Shabbat twenty sections later?

The aforementioned Pri Megadim proposes two possibilities about the Rema's opinion:

והר"ב (הרמ"א) דשתיק כאן –

- א. אפשר דסמך אמה שכתב בסוף הסימן
- ב. ואפשר דאודוי אודי ליה כאן כסמ"ג [לאוין סה עמוד ריב] לומר בחול רמז שיעשנו בשבת הבאה קיל מרמז בשבת גופא, ועם שאיני יודע לחלק ביניהם לכאורה

The first possibility: hinting creates *shlichut*. Therefore, it makes no difference when the hinting takes place. Why doesn't the Rema discuss the Shulchan Arukh in context? The Pri Megadim explains that the Rema assumes that the reader will see his comment later on.

The second possibility is to draw a distinction between *shlichut* that is created on Shabbat itself and *shlichut* which is created during the week, but the Pri Megadim says that he is unable to explain the difference between them.

On a practical level, the *poskim* rule leniently in regard to two issues:

שמירת שבת כהלכתה (מהדורת תשלט) פרק ל סעיף א

בשבת וביו"ט אסור לומר לנכרי לעשות בשביל יהודי מלאכה אשר לו עצמו אסור לעשותה, בין שיש בעשייתה משום איסור תורה ובין שאין בה אלא משום איסור דרבנן, וגם לומר לנכרי בימות החול לעשות מלאכה כזו בשבת וביו"ט אסור. וכן אסור לומר לנכרי בשבת וביו"ט שיעשה את המלאכה במוצאי שבת.

סעיף ב

... לרמוז לו בערב שבת שיעשה את המלאכה בשבת, או לרמוז לו בשבת שיעשנה במוצאי שבת – מותר אפילו בלשון ציווי

The Shmirat Shabbat K'Hilchata rules like the Shulchan Arukh:

1. *On Shabbat, one may not hint about performing melacha on Shabbat, but one may hint on Shabbat about performing melacha after Shabbat, and*
2. *Before Shabbat, one may hint about performing melacha on Shabbat.*

The Yalkut Yosef rules similarly:

ילקוט יוסף שבת ב סימן שז סעיפים ב-ה (דין אמירה לגוי בשבת) סעיף ב

אחר השבת מותר לומר לו ברמז למה לא עשית עבורי דבר פלוני בשבת שעברה, [אף שהוא רמז ברור], והנכרי מבין מתוך דבריו שרצונו שיעשה כן בשבת הבאה

1. The Parameters of Hinting

The Sheyarei Knesset HaGedola (a commentary on the Tur and Beit Yosef by a student of the Maharit) brings several examples of hinting:

שיירי כנסת הגדולה הגהות טור אורח חיים סימן שז אות ב

שמעתי בשם מורי הרב ז"ל (המהרי"ט), שלפעמים היה צריך לליל שבת לראות איזה דבר בספר, והנר לא היה מאיר יפה מחמת ריבוי הפתילה, היה אומר הנר הזה אינו מאיר, והיתה השפחה מבנת וחותכת ראש הפתילה, והיה רואה בספר מה שרוצה. ובשם הראנ"ח שמעתי, כשהיה רוצה איזה ספר, והיה עומד הספר ההוא במקום שאין שם נר, היה אומר לשפחתו שיביא לו דבר פלוני שהיה יודע הוא שהיה שם הספר, והשפחה היתה מדלקת נר ללכת לאותו בית להביא אותו דבר, והיה הרב הולך אחריה באותו חדר, והיה נוטל הספר שהיה רוצה

The Maharit used to hint on Shabbat itself. The Shulchan Arukh and the Rema forbid this – can we posit that the Maharit followed the Bach?³

The Magen Avraham explains that this leniency indeed follows the Bach:

מגן אברהם סימן שז ס"ק לא (על דברי הרמ"א שהבאנו לעיל)

אסור לרמוז - והוא הדין שאסור לומר לו דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה (פסקי רקני"ט סי' צ"ט) וא"כ אסור לומר לעכו"ם שיקנה חוטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנר דדוקא לומר לו דבר שמבין שיעשה אחר השבת מותר כמ"ש ס"ז אבל כשעושה בשבת אסור דלא כהב"ח

The Magen Avraham, however, also provides an example of a *Talmid Chacham* who permitted hinting to a non-Jew on Shabbat:

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף יד

וז"ל רמ"מ סי' קי"ו עכו"ם המביא כתב חוץ לעירוב יש דיעות חלוקות א"י אוסר ומהר"מ וראב"י מתירין. ובאגודה כתב אני נהגתי לומר לאחר לקבלו ולקריתו אולי יש בו צורך נפש ואם הוא חתום או קשור אני אומר לעכו"ם איני יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח ע"כ (משמע דאסור לומר לפתחה)

One may not give explicit instructions, but one may say, "I am unable to read" so that the non-Jew understands what needs to be done. Doesn't this contradict the aforementioned Magen Avraham that one may not hint? His conclusion is as follows:

ומ"ש ס"ד בשם רמ"מ דהתם אין אומר משום (בדרך) ציווי לעכו"ם רק שאומר לו שאינו יכול לקרותו

This draws a distinction between different kinds of hinting:

1. Asking a question: "Why didn't you do 'xyz'?"
2. Using code words: the Magen Avraham gives the example of someone telling a non-Jew he needs to "wipe his nose" as a euphemism for brushing the ash off the top of the candle.
3. Describing the situation: there is no explicit instruction, only a description of the situation that clarifies what to the non-Jew what needs to be done (such as "It is dark and I am unable to read").

The Magen Avraham differentiates between use of code words (2), which is essentially a direct request and is therefore forbidden, and describing the situation (3), which does not express a request, even if the non-Jew acts upon the description. The Magen Avraham therefore forbids using codes and permits indirect descriptions. If use of codes is forbidden, then motions and sign language are likewise forbidden:

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל סב
אפילו אם אינו אומר בפיו אלא שמרמוז לו בידיו

The sources for this prohibition can be found in the הרחבות:

❖ הרחבות – רמיזה שלא בדיבור

The Arukh Hashulchan is more lenient:

ערוך השולחן אורח חיים סימן שז סעיף יד

נראה עיקר לדינא - דלרמז לו בימי החול על מה שלא עשה בשבת שעבר כדי שידע על להבא - מותר אף ברמז ברור, כמו שאומר לו "למה לא עשית כך וכך בשבת שעברה". אבל בשבת עצמו אסור. ונלע"ד שזהו ברמז ברור, כלומר "למה לא עשית כך וכך" אבל ברמיזה בעלמא, כמו בפתיחת מכתב, שיאמר לו "למה לא פתחת המכתב" - וודאי אסור, אבל כשאומר "לא אוכל לקרא המכתב, כי סגור הוא" - למה יאסור, והרי אינו אומר ענין של מלאכה. וכמו שמצינו בקדמונים שאמרו "תקנח חוטמך" ובהיבנו שצריכים להסיר הפחם מעל הנר, או שיאמר "קר לי מאד" וע"י זה יסיק את התנור - נראה דמותר, שהרי אין כאן "ודבר דבר", ומה שהאינו יהודי מבין - מה איכפת לנו?

The Arukh Hashulchan holds that only explicit instructions are prohibited. Asking, "Why didn't you do 'xyz'?" is an explicit statement, but descriptions of the situation and code words are permitted. The Shmirat Shabbat k'Hilchata and Yalkut Yosef rule like the Magen Avraham and allow only descriptions:

שמירת שבת כהלכתה (מהדורת תשלט) פרק ל סעיף ב

כשם שאסור לומר לנכרי בשבת וביו"ט לעשות מלאכה בשביל יהודי בשבת וביו"ט, כך גם אסור לרמז לו בשבת וביו"ט בלשון ציווי שיעשה, בין שהרמז הוא על ידי דיבור, ובין שהוא על ידי תנועות. אבל מותר לרמז לו שלא בלשון ציווי, דהיינו על ידי סיפור הצורך בעשיית המלאכה

לקוט יוסף שבת ב סימן שז סעיפים ב-ה (דין אמירה לגוי בשבת) סעיף ב

אסור לרמז לנכרי בשבת בלשון ציווי שיעשה מלאכה בשבילו, אפילו אם רומז לגוי בידיו או בראשו וכדו'. אבל אחר השבת מותר לומר לו ברמז למה לא עשית עבורי דבר פלוני בשבת שעברה, [אף שהוא רמז ברור], והנכרי מבין מתוך דבריו שרצונו שיעשה כן בשבת הבאה. אבל רמז שאינו בלשון נוכח וציווי, אלא דרך סיפור דברים בעלמא, מותר אפילו בשבת עצמה, וכגון שאומר לו: הנר אינו מאיר יפה, ושומע הנכרי ומתקנו

This *shiur* discussed whether and how one is allowed to hint to a non-Jew to perform *melacha* on Shabbat. In the next few *shiurim* we will discuss whether one is allowed to benefit from *melacha* performed on Shabbat.

שמירת שבת כהלכתה (מהדורת תשלט) פרק ל סעיף ב

ואף כי אמרנו שיש שמותר לרמז לנכרי, הרי אסור ליהנות בשבת וביו"ט מן המלאכה שנעשתה על ידי הנכרי

In the next few *shiurim* we will clarify in what ways, and in which situations, one is allowed to benefit from *melacha* performed by a non-Jew on Shabbat.

Rabbanut:
סימן ש"ז, סעיפים א, ב, כ"ב

Summary

Chazal forbade telling non-Jews to perform *melacha* on Shabbat, and provided three different rationales for this prohibition:

1. “ודבר דבר”: One may not discuss forbidden *melachot* on Shabbat (Rashi on Avoda Zara 15)
2. *Shlichut*: the non-Jew may not perform *melacha* on the Jew’s behalf as his *shaliach* (Rashi on Shabbat 153)
3. **To prevent lack of reverence for Shabbat**: Making *melacha* occur through someone else may lead to treating the sanctity of Shabbat lightly and eventually even performing *melacha* oneself (Rambam *Hilchot Shabbat* 6:1).

We pointed out several different practical implications based on the distinction between these reasons:

1. **Telling a non-Jew before Shabbat to perform *melacha* on Shabbat is still prohibited**: The Rosh shows that telling a non-Jew before Shabbat is not *necessarily* forbidden, but R. Saadya Gaon, Rambam (Rashba, Ritva, Ran), and the Shulchan Arukh hold that it is forbidden. While the reason of “ודבר דבר” does not apply because the instructions are given before Shabbat, the non-Jew is still acting as the Jew’s *shaliach*, and there is still concern that it could lead to lack of reverence for Shabbat.
2. **Telling a non-Jew on Shabbat to perform *melacha* after Shabbat is forbidden**: the act of speech is forbidden because of “ודבר דבר.” This is the ruling of the Chayei Adam and the Mishna Brura.
3. **Giving a non-Jew instructions when it is still Shabbat where the non-Jew is**: The responsa “BaMareh HaBazak” states that this is permitted because none of the three reasons apply.
4. **Hinting**:
 - (i) The reason of “ודבר דבר” does not apply so long as *melacha* is not explicitly mentioned.
 - (ii) Does *shlichut* apply to hinting? So long as the non-Jew is performing *melacha* as the Jew’s *shaliach*, it presumably does not matter how this *shlichut* is created: as long as it is obvious that the Jew sent the non-Jew to perform the *melacha*, he or she is his or her *shaliach*. On the other hand, it can be posited that *shlichut* only transpires when the instructions are explicit. If the non-Jew understands the Jew’s desired outcome and acts without actual instruction, this may not create a state of *shlichut*, and hinting would not be prohibited because of *shlichut*.
 - (iii) Does hinting lead to lack of reverence for Shabbat? On the one hand, any performance of *melacha* on Shabbat might eventually lead to the Jew performing the *melacha*. On the other hand, the heightened awareness required when hinting rather than giving explicit instructions may serve to prevent Jews from eventually performing *melacha* themselves, and will maintain the same level of reverence for Shabbat.

Practically, the **Bach** rules that hinting is not considered “ודבר דבר,” nor does hinting create a situation of *shlichut* – therefore it is permitted to hint to a non-Jew to perform *melacha*, even on Shabbat itself.

The **Shulchan Arukh** rules that one may hint to a non-Jew *before* Shabbat to perform *melacha* on Shabbat, but one may not hint *on* Shabbat itself to perform *melacha* on Shabbat (either out of an extension of “ודבר דבר,” or out of concern that this will lead to lack of reverence for Shabbat).

According to the **Rema**, one may not hint *on* Shabbat to perform *melacha on* Shabbat, but one may hint *on* Shabbat to a non-Jew to perform *melacha after* Shabbat. The **Pri Megadim** debates whether the Rema forbids hinting *before* Shabbat to perform *melacha on* Shabbat.

The **Shmirat Shabbat k'Hilchata** and the **Yalkut Yosef** rule like the Shulkhan Arukh: one may hint *before* Shabbat to perform *melacha on* Shabbat, or hint *on* Shabbat to perform *melacha after* Shabbat – but one may not hint *on* Shabbat to perform *melacha on* Shabbat.

The Parameters of Hinting:

The Maharit would hint to non-Jews to perform *melacha* by describing the situation. The Magen Avraham explains that one may not directly ask a non-Jew to perform *melacha* while describing the situation (the Bach permits this but *halakha* does not follow him), but one may describe a situation in a way that the non-Jew will understand the Jew's needs. The Magen Avraham clarifies that one may describe the situation, but may not give instructions using code words. The Chayei Adam adds that just as one may not give direct instructions using code words, one may not use hand motions either (which would obviously not be considered “וְדַבֵּר דְבָר,” but would create a situation of *shlichut*, and might result in lack of reverence for Shabbat).

The Arukh HaShulchan is more lenient, and allows direction through code words; he forbids only explicit instructions or instruction through questions (such as “Why didn't you do 'xyz'?”).

The Shemirat Shabbat k'Hilchata and the Yalkut Yosef rule like the Magen Avraham and the Chayei Adam, and they reject the Arukh HaShulchan.

In this *shiur* we discussed the basic logic behind the prohibition of telling a non-Jew to perform *melacha on* Shabbat. In the next few *shiurim* we will discuss Chazal's prohibition of benefitting from *melacha* performed by a non-Jew on Shabbat.